

Messen trekken, lessen trekken

Leren van geweldsincidenten in het voortgezet onderwijs

- *Alkmaar – april 2007* Een scholier overlijdt nadat hij voor zijn school klappen heeft gekregen.
- *Rotterdam – maart 2007* Een ruzie mondt uit in een massale vechtpartij waarbij een jongen in zijn been wordt gestoken.
- *Naaldwijk – maart 2007* Een leerling wordt bij school neergestoken. De dader had mogelijk racistische motieven.
- *Oss – maart 2007* Een uit de hand gelopen spelletje resulteert in het steken van een leerling.
- *Amsterdam – maart 2007* Leerling steekt medeleerling neer na een uit de hand gelopen spelletje.
- *Amsterdam – oktober 2007* Een zestienjarige scholier wordt neergestoken door een medescholier. Hij overlijdt aan zijn verwondingen.
- *Rotterdam – oktober 2007* Tijdens een excursie worden een leerling en een leraar neergestoken.
- *Amsterdam – oktober 2007* Na een ruzie bij de gymles wordt een leerling door twee klasgenoten bij de bushalte in elkaar geslagen en neergestoken.
- *Veendam – oktober 2007* Scholier slaat medescholier een schedelbasisfractuur.
- *Breda – januari 2008* Leerling met een mes gestoken door een medeleerling.
- *Purmerend – november 2009* Leerling gewond door steekpartij op school.
- *Goor – april 2010* Cursist ROC Twente steekt medecursist neer.
- *Terneuzen – mei 2011* Leerling verwond twee klasgenoten met stanleymes.
- *Rijswijk – juni 2011* Een brugklasleerling met een mes gestoken door een jongen van buiten de school.

TREND in 2007 vond een aantal geweldsincidenten plaats op scholen. meerdere hiervan gingen gepaard met wapengebruik

TeC Amsterdam staat bekend als een veilige school met een erg actieve veiligheidscoördinator. Op de website staat te lezen dat de school er alles aan doet om de schoolveiligheid te handhaven.

Directeur Senf reageert op de vraag hoe de dader aan een wapen kwam, en of hij dit op school ook bij zich droeg: "Jaarlijks vinden twee à drie wapencontroles plaats op school. Er wordt af en toe wat gevonden. Ik moet eerlijk zeggen: dat is nu mislukt." De school beschikt over detectiepoortjes maar die hebben volgens de schooldirecteur "niet de capaciteit om vlindermessen te vinden." De vraag is ook of dat had geholpen, omdat het slachtoffer buiten de school is doodgestoken. Overigens werd de dader een dag voor de fatale steekpartij nog gefouilleerd. Er werd toen geen wapen aangetroffen.

Staatssecretaris Van Bijsterveldt verwijst in een brief aan de Tweede kamer naar recente geweldsincidenten in en rond scholen: *"De incidenten waren verschillend van aard, speelden zich binnen en buiten de school af, waarbij al of geen wapens in het spel waren. Dit maakt duidelijk dat, ondanks alle maatregelen op scholen, risico's nooit uit te sluiten zijn."*

LES incidenten zijn niet te voorkomen

Ook al zijn incidenten niet te voorkomen, toch is er wel iets aan de hand in de maatschappij dat de aandacht van scholen verdient. Er is een aantal trends zichtbaar in de maatschappij en op scholen:

- TREND**
- Wapenbezit onder jongeren
 - Toenemende agressie
 - Korte lontjes

Wapenbezit

Naar aanleiding van de steekincidenten in maart 2007 heeft het onderzoeksbureau *YoungVotes* 300 leerlingen gevraagd naar wapenbezit. Uit dit onderzoek komt naar voren dat ruim 4% van de leerlingen

in de leeftijd van dertien tot eenentwintig jaar een wapen draagt onder schooltijd. Meer dan de helft van de jongeren is weleens getuige geweest van een geweldsdelict op school en bijna 7% was zelf slachtoffer van geweld.

Uit de *Monitor sociale veiligheid in de mbo-sector* over 2006 blijkt dat het wapenbezit onder leerlingen sterk is afgenomen. Gaf in 2002 nog 6-8% van de deelnemers aan incidenteel of geregeld een wapen mee te nemen, in 2006 is dat gedaald tot 2-4%. Ook in andere opzichten is het mbo veiliger geworden. Leerlingen en docenten hebben minder last van geweld, vernieling en diefstal. Ook voelen ze zich minder onveilig.

Ruim één op de vijf leerlingen met een wapen kon daar geen goede reden voor opgeven. Een deel van de wapenbezitters gaf aan dat het hen vooral ging om het veiligheidsgevoel op weg naar school en van school naar huis.

Het Ministerie van Justitie presenteerde op 21 oktober 2008 het rapport '**Wapens weren**'. Dit rapport is het resultaat van onderzoek naar de aanpak van wapenbezit in het voortgezet onderwijs. Ruim de helft van alle Nederlandse vo-scholen heeft aan het onderzoek meegedaan. Een kleine 70% van de vo-scholen beschouwt wapenbezit als een aandachtspunt, slechts 1% ervaart wapenbezit ook als een probleem. Bijna een kwart van de vo-scholen geeft aan het afgelopen jaar minstens één keer met een wapenincident te zijn geconfronteerd.

Uit het onderzoek blijkt dat bij de meeste incidenten (64%) op scholen steekwapens in het spel zijn. Daarna volgen overige voorwerpen zoals scharen en passers (27%), imitatiewapens (25%) en slag- en stootwapens (13%). In 4% van de gevallen werd een vuurwapen gebruikt.

TREND om je veilig te voelen neem je een wapen mee naar school

Apeldoornse scholen reageren op de steekincidenten

Veiligheid op school

Het Edison College besteedt veel aandacht aan de veiligheid op school, zegt rector Fred Ruijling. Een incident zoals dat in Amsterdam zou de ingezette lijn zomaar kunnen doorkruisen, beseft hij. "Iedereen springt er nu bovenop en dan gaat het heel snel over kluisjescontrole en detectiepoortjes. Je moet echter vooral geen verkeerd gevoel van veiligheid willen creëren. Je moet niet doorschieten in repressie." Beter is het om via een brede aanpak op school aan een veiligheidsgevoel te werken, vindt Ruijling. "Bijvoorbeeld via een anti-pestbeleid en door te surveilleren op het schoolplein, maar ook: hoe ga je om met internet en met het algehele klimaat in de klas. Als we dingen zien waar we niet blij mee zijn koppelen we dat terug naar de ouders en eventueel de wijkagent."

Symbolwerking

Wim Hoetmer, rector van het Veluws College, beseft dat incidenten zoals in Amsterdam in principe overal kunnen voorkomen. "Ook op onze scholen. We hebben hier gelukkig minder uitwassen, maar kunnen niet zeggen dat dit ons nooit zal overkomen. Toch moeten we oppassen voor overtrokken reacties, zoals het plaatsen van detectiepoortjes. Wel is het goed om leerlingen af en toe signalen te geven, zoals vorig jaar, toen we samen met de politie de kluisjes controleerden. Dat heeft een sterke symbolwerking", weet hij.

Samenwerking politie

Dirk Speelman, bestuursvoorzitter van Sprengeloo en de Heemgaard, is tevreden over de samenwerking met de politie. "Iedere school heeft zijn eigen contactagent en de communicatielijnen daarmee zijn kort", zegt hij. "Dat is belangrijk. Ook hier komen vechtpartijtjes bij scholen immers voor. En via MSN en sms trommelen ze elkaar op zodat ze er in een mum van tijd met z'n twintigen bij staan te kijken. Het gaat vaak over niks. Zoals het ook in Amsterdam waarschijnlijk over niks ging." Speelman vindt dat er vooral geen incidentenpolitiek moet worden bedreven door nu bijvoorbeeld direct een kluisjescontrole te houden. "Maar in zijn algemeenheid doen wij dat regelmatig, samen met de wijkagent. Leerlingen mogen best weten dat de kluisjes geen vrijplaats zijn", vindt hij.

Lees het hele [artikel](#).

Schoolveiligheidsbeleid en wapenbezit

Het terugdringen van wapenbezit moet onderdeel zijn van het totale veiligheidsbeleid op school. De onderstaande tips kunnen daarbij helpen:

1. Schoolregels om bezit en gebruik van wapens te verbieden in woord en beeld.
2. Goede voorlichting: docenten, leerlingen en ouders op de hoogte stellen van schoolregels, wapencontroles, het doel ervan en de verplichting.
3. Handhaving: wie handhaaft de regels, wie registreert incidenten, wie voert sancties uit, et cetera.
4. Effectief sanctiebeleid: door de school, justitie of bureau Halt.
5. Samenwerking tussen school en politie: afspraken over voorlichting en controles, draaiboek, training personeel, et cetera.

Convenant met politie

Wapens en wapenbezit is vooral een zaak van politie en justitie. Scholen kunnen samenwerken met de politie door middel van een convenant waardoor er een brede aanpak van de veiligheid in en rond school komt. De school is verantwoordelijk voor de veiligheid in school en politie en justitie voor de veiligheid om school. Binnen het convenant worden afspraken en procedures vastgelegd over wie voor wat verantwoordelijk is.

Preventief kan de school met de politie afspraken maken over:

- wapeninleveracties;
- kluisjes- en tassencontrole;
- gastlessen politie.

LES duidelijke schoolregels inzake agressie, geweld, wapens en handhaving door de politie

In het Schoolveiligheidsplan van VIOS is een **voorbeeldconvenant** opgenomen. Op het Nijmeegse Canisius College wordt twee keer per jaar een onaangekondigde veiligheidscontrole gehouden, waarbij de politie controleert op verboden wapenbezit bij de leerlingen. In het **draaiboek controle drugs en wapens Canisius 2005** kunt u lezen hoe deze controles zijn opgezet.

Campagnes

Om het wapenbezit en wapengebruik op scholen terug te dringen, zijn er verschillende (overheids)campagnes opgezet:

De Landelijke StichtingTegenZinloosGeweld is in 2007 de actie 'Loop jij wapenvrij' gestart tegen wapens op school. In de campagne gaat de stichting op 550 scholen met leerlingen discussiëren over wapenbezit. Aanleiding voor de campagne zou een aantal steekincidenten zijn op school eerder dat jaar. Meer informatie vindt u op de website van de Landelijke StichtingTegenZinloosGeweld www.moed.nl.

Met de campagne 'Wapen jezelf met woorden' willen de Landelijke StichtingTegenZinloosGeweld en Novib wapenbezit en geweld op middelbare scholen tegengaan. Doel is om jongeren bewust te maken van agressie, geweld en wapenbezit in het voortgezet onderwijs en hun rol als slachtoffer, dader en omstander. De campagne bestaat onder andere uit het geven van gastlessen, een documentaire, een interactieve website en een tool om zelf stripverhalen mee te maken. Op de website www.wapenjezelfmetwoorden.nl vindt u materiaal voor een lesmodule voor in de klas.

Het Ministerie van Justitie heeft een campagne gelanceerd om het wapengebruik onder jongeren terug te dringen. Volgens het Ministerie van Justitie leidt het dragen van een wapen eerder tot onveilige situaties. De campagne 'Ik draag geen wapen' moet hier een positieve bijdrage aan geven. Meer informatie over deze campagne vindt u op de website <http://ikdraaggeenwapen.nl/html>.

De aanpak van veiligheid in de school

Om een goed inzicht te krijgen in de veiligheidsproblematiek op school gaat staatssecretaris Van Bijsterveldt een sluitend systeem voor incidentenregistratie verplicht stellen. Daarnaast zet de staatssecretaris in op het verbeteren van weerbaarheid en sociale competentie van leerlingen, met speciale aandacht voor leerlingbemiddeling.

Sociale veiligheid rond de school

Om de veiligheid rond de school te verbeteren wil Van Bijsterveldt de samenwerking tussen school en politie

verbeteren: “In het kader van het *Actieplan schoolveiligheid* van de politie, maken politie en scholen afspraken over de inzet van de politie op de school. Een van de eerste stappen is het aanwijzen van contactpersonen bij school en politie.”

Stevig ingrijpen bij ernstige en/of stelselmatige vergrijpen

Als leerlingen zich schuldig maken aan strafbare feiten, dan moet daarvan aangifte worden gedaan bij de politie. De staatssecretaris gaat zorgen dat er duidelijke richtlijnen komen wanneer scholen aangifte moeten doen.

Geweld op school – incidenten registreren

Uit de analyse van de DSP-groep* over het schooljaar 2006-2007, blijkt dat scholen in het voortgezet onderwijs vaak geen melding bij de politie maken van diefstal, vechtpartijen, vernielingen of andere incidenten. Dat gebeurt slechts in 15% van de gevallen; in 8% van de gevallen wordt aangifte gedaan en in 7% van de gevallen wordt melding gemaakt van een voorval. Er werden in deze periode ruim 7000 incidenten in het systeem ingevoerd.

* De DSP-groep faciliteert IRIS (incidentenregistratie in school) op 230 scholen.

TREND incidenten niet melden/aangeven uit angst voor de goede naam van de school

- Het informatieblad **Incidentenregistratie** geeft u allerhande tips over hoe u op uw school incidenten kunt registreren. Er worden voorbeelden van registratiesystemen beschreven en u vindt de voorwaarden op een rij.
- In het informatieblad **Geweld melden of niet** vindt u onder andere een routeoverzicht van het melden van de verschillende soorten geweld.

LES incidentenregistratie/analyse/aanscherping veiligheidsbeleid en aangifte maken scholen veiliger

Geweld op school – de media

TREND media hollen van incident naar incident

Wanneer er op een school een geweldsdelict plaatsvindt zal er aandacht zijn van de media. Het is verstandig om hier op school op te anticiperen en zelf het voortouw te nemen in plaats van af te wachten. Op eigen initiatief de pers duidelijk en zakelijk informeren, op het moment en op de manier die het beste uitkomt, voorkomt indianenverhalen.

Handvatten bij omgang met de pers:

- Wanneer wordt de pers ingelicht? In ieder geval niet voordat personeel, ouders en leerlingen goed zijn ingelicht.
- Denk na over de keuze van een passieve of actieve opstelling. Door de pers zelf te informeren houdt u de regie min of meer in handen en voorkomt u wellicht erger.
- Wijs een vaste persoon aan die contact met de pers onderhoudt.
- Denk goed na over de boodschap: wat willen we wel/niet vertellen.
- Selecteer: wie staan we wel te woord en wie niet?
- Noteer voorwaarden: bijvoorbeeld vooraf vragen op papier.
- Doe contacten met de pers nooit alleen. Neem iemand mee, bereid de boodschap samen voor, laat iemand meeluisteren en evalueer.

LES neem zelf het initiatief in contact met de media

Geweld op school – groepsprocessen

Advocaat van een dader: “Je hebt te maken met een relatieve buitenstaander, die gedraagt zich verder netjes. En die krijgt eigenlijk ellende, en niet door hem, met een viertal klasgenoten. Dus hij komt daar als een

vreemde eend eigenlijk, op die school. En krijgt dan last van vier, vijf jonge mannetjes. Het begint met pesterijen en op de maandag voorafgaand aan die donderdag, wordt een brandende sigaret door een van die meneren in het gezicht van mijn cliënt uitgedrukt. Daar waren al pesterijen aan voorafgegaan. Die pesterijen, die escaleren. In zoverre zelfs dat die jongen ook in de klas zelfs wordt gepest. ... En dat escaleert op die donderdag.”

TREND ouders geven aan gepest te zijn

TREND wel gezien niet gehandeld

Berichtgeving in de media laat zien dat een aantal leerlingen tot hun daad gekomen zijn omdat zij gepest zijn. Deze daderinformatie maakt duidelijk dat scholen niet alleen gericht zouden moeten zijn op lesinhoud, maar ook op sociale processen. Accepteer geen pestgedrag.

Incidenten zijn niet altijd te voorkomen, maar escalatie van agressie kan voorkomen worden wanneer groepsprocessen op school goed worden gevolgd en begeleid. Daarbij hoort ook extra aandacht voor een nieuwe leerling in de klas.

Aan andere steekincidenten gingen kleine conflicten vooraf. Deze conflicten zijn niet of onvoldoende begeleid vanuit school.

Zorg ervoor dat conflicten niet gaan sluimeren om vervolgens te escaleren. Praat de ruzie die op school ontstaan is, op school uit.

LES groepsprocessen verdienen aandacht

LES lik-op-stuk ingrijpen, ook bij kleine incidenten

Omgaan met geweld op school

Leerlingbemiddeling

Een laagdrempelige conflictinterventie is leerlingbemiddeling (ook wel peermediation). Partijen zoeken samen een oplossing voor een conflict met hulp van twee leerlingen die optreden als neutrale procesbegeleiders. Daarbij gaat het niet alleen om een oplossing waar zij beiden verantwoordelijk voor zijn, maar ook om ontmoeting/relatieherstel tussen de partijen.

Op de website van CSV vindt u meer informatie over [leerlingbemiddeling](#).

Sociale competenties

Het is van belang dat scholen aandacht hebben voor de sociale competenties van hun leerlingen. Uit onderzoek van dr. Ton Mooij in 2001 blijkt dat veiligheid op scholen in het voortgezet onderwijs verbeterd kan worden, wanneer scholen hun aandacht meer richten op het bevorderen van positief sociaal gedrag van leerlingen. Dit houdt in dat zij bewust omgaan met zichzelf, anderen en hun omgeving. Naast vaardigheden gaat het om houding, kennis en reflectie. Leerlingbemiddeling en leerlingmentoring combineert inzetten van sociale vaardigheden in de praktijk

Op de website van CSV vindt u meer informatie over [sociale competenties](#).

Agressiereductietrainingen

Naast het inzetten van leerlingenbemiddelaars en het werken aan sociale competenties van leerlingen, kan het inzetten van agressiereductietrainingen ook effectief zijn om de schoolveiligheid te vergroten.

Op de website van CSV vindt u onder andere anti-agressielessen bij het onderwerp [agressie en geweld](#). Trainingen en workshops met als onderwerp [agressie tegen personeel](#) vindt u bij het gelijknamige thema.

Geweld op school – de politiek

Ook de politiek trekt lessen; wetten volgen de werkelijkheid:

Minister van Justitie schrijft brief aan Tweede Kamer

“Stiletto’s, vlindermessen en valmessen moeten worden verboden.” Dat schrijft minister van Justitie Ernst

Hirsch Ballin (CDA) in een brief aan de Tweede Kamer. Deze brief komt naar aanleiding van een onderzoek over de verkrijgbaarheid van verboden slag-, steek- en stootwapens in Nederland.

Steekincidenten

De afgelopen maanden is er een aantal steekincidenten geweest op scholen in Rotterdam en Amsterdam. Bij deze gevallen waren jongeren betrokken die de beschikking hadden over vlindermessen. “De messen zijn nu legaal te koop,” licht een woordvoerder toe, “ook voor minderjarigen.” De wapens zijn goed te verbergen en snel klaar voor gebruik. Met een algemeen verbod moeten ze uit de maatschappij verdwijnen, stelt de minister. Volgend jaar neemt hij een definitief besluit over een verbod op deze steekwapens.

Geen landelijke wapeninleveracties

Behalve over bovengenoemd onderwerp informeert Hirsch Ballin in zijn brief ook over de landelijke wapeninleveractie. Hiertoe is eerder dit jaar al een pilot op georganiseerd. Naar aanleiding van dit resultaat zal geen eenmalige, landelijke wapeninleveractie georganiseerd worden.

Bij onderwijsinstellingen bestond huiver om als inleverpunt mee te werken bij een inleveractie op grote schaal. De vrees voor imagoschade speelt hierin een rol. In plaats daarvan worden bewustwordingsacties georganiseerd. “Vanuit het centrale niveau kan daar met het doorgeven van ‘good practices’ en checklists aan scholen de nodige steun worden gegeven”, aldus de minister.

Op de website van het Ministerie van Justitie kunt u [de brief](#) van minister Hirsch Ballin aan de Tweede kamer downloaden.

Meer informatie

Het informatieblad [Rauw op je dak](#) geeft informatie over het verwerken van rouw na een incident op school.